

השחקן

אדם בעל כישורי משחק ויכולות התחזות נדירות
משטה בצבא הגרמני ומעולל בו ככל העולה על
רוחו.

"דער שפילער" כינו אותו. "השחקן".

שישים שנה לאחר מכן, מתוודע צעיר עם כישורי
משחק טבעיים, לסיפור המיוחד הזה ומגלה דרכו
את האמת על עצמו.
סיפור נוקב אודות האמת מול הבדייה בחייו.

פרולוג 1940

ס וכן האס.אס. הגרמני, ברנרד לורש, פרץ את מנעול החדר
במקצועיות, במהירות ובעיקר בשקט גמור.

הדייר לא היה בחדר. ככל הנראה, הוא התחבא.

הוא הביט בשולחן וראה מול עיניו עשרות תעודות.

הוא רפרף עליהן. על כל אחת מהן נרשם שם אחר. התמונה הייתה של
אותו אדם, אך בהופעה שונה לגמרי: עם שפם ובלעדיו, בהיר, כהה, במדים
ובלבוש אזרחי.

הוא ידע שהגיע למקום המסתור של השחקן שמשטה במשך למעלה
משנה בצבא הגרמני, פעם מתחזה לקצין ופעם לאיש תברואה, פעם לאזרח
נזעם, לרופא או לטבח מדופלם.

בכל אחת מפעמים אלו, נגרם נזק אדיר למכונת המלחמה הגרמנית.
מפקדי צבא הושמו ללעג ולצחוק, תכולת מחסני מזון ותרופות מצאה דרכה
לגטאות, והחמור מכל, מבחינת הצבא הגרמני – מישחו חיבל בזדון בצידוד
גרמני, גרם לשליחת מחלקות שלמות למארכים מתוכננים, ולהשמדתן. כל
זאת באמצעות אדם אחד שהסתייע בעוזרים מעטים.

איש לא ידע את שמו של האיש. הכל השתמשו בכינויו המפורסם:
"דער שפילער" - השחקן.

לפתע נשמע רחש מחדר הרחצה. לורש קפא על מקומו. הוא כיוון את
אקדחו אל הדלת.

"צא החוצה", רעם קולו. "אתה מוקף. כל ניסיון שלך לפעול יגרום
למותך המיידית. צא לאט-לאט ובידיים מורמות".

המנעול הסתובב פעמיים. סוכן האס.אס. הידק אחיזתו באקדח.

הדלת נפתחה.

מתוך החדר יצא אדם בלבוש אזרחי. ידיו לא היו מורמות. הוא לא
היה חמוש.

"הרם את ידיך", צעק איש האס.אס.

"מאוחר מדי", חייך האיש. "הוא ברח דרך החלון".

"מי ברח...?"

"מי שאתה מחפש. 'דער שפילער'", אומר האיש ומנגב את ידיו במגבת
המלון. "איזו החמצה, פספסתי אותו בשתי דקות. אפילו המיטה עדיין
חמה".

"מי אתה?"

"שמי פיליפ שונהיים", הוא עונה ופותח את ארנקו כדי להציג תעודה,
"אני מפקד החטיבות הסגולות של הימלר. בוודאי שמעת עליי".

"שמעתי... איני מבין, העניין הזה הגיע לטיפולכם?"

"וכי מה חשבת? הברנש הזה מדאיג את ההנהגה הבכירה. למעשה,
הקאנצלר עצמו הורה להפנות משאבים בלתי מוגבלים לתפוס את הברנש.

הקאנצלר נראה כועס כפי שלא ראיתיו מעודי. הוא דיבר על עדיפות לתפסו חי, אך אמר כי אם הדבר בלתי אפשרי יש לירות בו ולהרגו.

"אני רודף אחריו זה חודשיים, הגעתי לכאן באמצעות אחד ממשתפי הפעולה שלו, שענה על ידינו עד שמסר את פרטי המחבוא הזה. לדעתי הוא נמלט מכאן לפני דקות ספורות".

פיליפ הציץ בשעונו. "אני חייב לרדת למטה, אנשיי ממתינים לי שם. האם תוכל לשמור בינתיים על ארנקי? אעלה לכאן עוד מעט כדי לרשום את הדו"ח שלי".

"כן, בוודאי", אומר ברנרד. פסגת שאיפותיו הייתה חקירה משותפת עם מפקד הכומתות הסגולות. הוא החליט לנצל את ההזדמנות וליצור אתו קשר אישי, שאולי יוביל לקידומו.

ישב על המיטה, ולפתע הסתקרן והחליט להציץ בארנקו של האיש המפורסם.

הוא פתח את הארנק.

הארנק היה ריק לגמרי. ה"תעודה" שקנתה את אמונו, לא הייתה יותר מכרטיס ביקור קטן של מסעדה ידועה.

הוא חש איך גופו מתכסה זעה קרה.

מיהר לחלון והביט בעדו. הוא ראה את "פיליפ שונהיים" צועד בפינת הרחוב ואז נותן מבט לכיוונו, מרים את ידו במועל יד ומחייך חיוך עצוב, לאחר מכן פונה ימינה ונעלם מעיניו.

רק אז חדרה למוחו הידיעה, כי האיש שעמו שוחח אינו אלא "דער שפילער". השחקן.

הוא שמע קול צפצוף מפינת החדר. ראה את שעון הפצצה שהורה על שנייה אחת לפיצוץ, והבין כי המפגש המרתק הזה היה המפגש האחרון בחייו.

- 1 -

המשגיח הזקן המתין לנכנס. הוא ידע שמדובר בירמי נוימן ותהה האם כעת יגיע הווידוי שציפה לו זמן כה רב. במתכוון דאג לכך שנוימן יהיה האחרון מבין הבחורים הבאים להיפרד ממנו בסיום שלוש השנים שבהן למדו בישיבה, עם מעברם לישיבה הגדולה.

הוא ידע שאם הצפי מדויק וירמי אכן ידבר על הנושא, הדבר יימשך הרבה מעבר לפרידה רגילה בין תלמיד לרבו. למעשה, יכול הדבר להימשך יום תמים.

ירמי נוימן הוא הבחור המוביל בישיבה מאז כניסתו אליה. ר' משה הורביץ הכיר עשרות בחורים מובילים, שכן לכל שיעור יש את המוביל שלו, ולכל ישיבה יש את המוביל שלה, אך בחור כמו ירמי נוימן לא היה מאז ייסוד הישיבה. למעשה, בכל שנות חייו הארוכות לא פגש בחור מיוחד כל כך כמו ירמי.

בראש וראשונה היה ירמי תלמיד ירא שמים ולמדן. מעבר לכך, הייתה בו בגרות שאינך מוצא גם בין אנשים בני שלושים ומעלה. הייתה בו רצינות, איכפתיות, הוא התגלה כבעל סמכות כלפי בחורי השיעורים הנמוכים, ושמר על חברות יציבה עם חבריו לשיעור.

הייתה זו השנה היחידה שלאיש לא היה ספק בזהותו של הגבאי שיתמנה מתוך השיעור השלישי. שמו של ירמי היה כמו חקוק על התפקיד מאז המציאו את מוסד הגבאות. אפילו בחור אחד לא לחץ ולא רמוז על רצונו בתפקיד, כאילו הכריזו כולם יחד וכל אחד לחוד על בחירתם בו.

ירמי היה מסוג הבחורים שכל משגיח מאחל לעצמו: איש קשר מובהק בין הממסד לשטח, כזה שאינו נחשד בעיני חבריו כמזוהה עם הממסד, ועם זאת, עצמתי דיו כדי למנוע בכוחות עצמו התנהגויות מסוימות, או לפחות לפתרון לאחר מעשה.

הוא היה נערץ בעיני חבריו, ועוד יותר בעיני הנערים הצעירים. היה בו חן, הייתה בו פקחות, הייתה בו אישיות, ומעל הכל הייתה לו יכולת מנהיגות.

וכעת הוא בא להיפרד. הוא התקבל לישיבה שבה חפץ, מבין ישיבות רבות שחפצו בו.

המשגיח הזקן חש צער פרידה כפי שלא חש כל חייו. למרות פער הגילאים ביניהם ולמרות יראת הכבוד שהפגין הבחור כלפיו, ירמי היה לו סוג של חבר, כזה שיכול היה לשוחח אתו שעות ולרוות נחת מכל רגע.

ועדיין הייתה ביניהם מחיצה קטנה. ואולי לא ביניהם. מלכתחילה היא הונחה בצד, משום שהמשגיח הזקן לא ראה בה גורם המסוגל להפריד ביניהם. אולם כך או כך, מחיצה היא מחיצה.

כעת הוא מצפה לפרידה. יש בו תקווה, אך גם חשש מהווידוי שישמע מירמי. במחשבה שנייה, הוא מקווה הרבה יותר משהוא חושש.

ירמי נכנס ואינו מאכזב. הוא פותח ישר ולעניין, אף שניכר כי הדבר קשה לו.

"בשנה האחרונה, כמעט בכל שיחה רציתי להעלות נושא מסוים, ולא העזתי".

המשגיח הזקן מצמצם מבטו כמסוקרן ומופתע, אף שלא היו בו לא הפתעה ולא סקרנות, שכן ידע היטב מה עומד לומר לו ירמי. על כל פנים, ארשת הציפייה הייתה כנה. הוא אכן ציפה לשיחה הזו.

"רציתי לומר למשגיח... ש..." בפעם הראשונה ירמי אינו מוצא מילים. "יש שאלה שמנקרת בי מאז נכנסתי לישיבה... בעצם אין זו שאלה... זו תחושה... שאולי... אולי המשגיח שנה שגיאה חמורה בקשר... בקשר אלי".

"שגיאה?"

"כן... במחילה, לא הייתי מעז... אבל מכיוון שאני עוזב כאן, הייתה לי תחושה שעליי להזהיר את המשגיח..."

"להזהיר?"

"להזהיר מפני... מפני..."

"מפני מי?"

"מפני אנשים כמוני".

"אתה מרגיש טוב, ירמי?" המשגיח תמה. "כלום מאז ומעולם היה לי תלמיד כמותך? להזהיר מפניך אתה מבקש?"

"אני מבקש לספר את סיפורי", אומר ירמי, "ולאחריו יבין המשגיח למה התכוונתי".

ארשת הפליאה לא סרה מעל פני המשגיח עת החל ירמי בסיפורו.

- 2 -

"כידוע, אני בא ממשפחה פשוטה. בשנות ילדותי לא הקפידו במיוחד על חינוכי, ואת החופשיות הזו ניצלתי עד תום.

לקראת כיתה ח' בבית הספר היסודי שבו למדתי, חלה ירידה רוחנית גדולה מאד אצלי. איני רוצה לפרט, רק אומר שהתוודעתי לדברים שילד אינו אמור להתוודע אליהם, ודיברתי על דברים שאין מקומם אפילו בין מבוגרים. בתוך תוכי חלה ירידה רוחנית נוראה, עד כדי כך שלא היה בי אף חלק אחד טוב וטהור.

התחברתי עם חברים גרועים שבגרועים, התרחקתי מכל דבר שבקדושה. איש לא ידע ואיש אף לא העיר לי על כך.

בתקופת המבחנים לקראת הישיבה הקטנה, חזרתי לעצמי בשל יצר התחרות שטבוע בי. רציתי להגיע למקום טוב. הכי טוב. השקעתי מספר שבועות בשינון החומר, למבחן ניגשתי עם כובע המכסה את הבלורית הגדולה שלי, עטיתי על פניי ארשת מתחסדת וצדקנית. שיחקתי כמו שצריך והתקבלתי ללא בעיות.

לאחר שהתקבלתי, פרקתי כל עול. כעת הבחינו בכך המחנכים שלי והזהירו שיודיעו לישיבה. בכל פעם שעשו זאת, תיקנתי את דרכי למספר ימים, או מדויק יותר, החבאתי את מעשיי מספר ימים, ושוב חזרתי לסורי - עד שהסתיימה השנה.

במצב הזה הגעתי אל הישיבה בחודש אלול לפני שלוש שנים.

שמו של הרב יצא למרחוק כמי שבוחן כליות ולב, כמי שמצליח להיכנס לפנימיות של הבחור, ולכן חששתי שכבודו יקלוט את אישיותי האמיתית. חשבתי על כך רבות לפני שנכנסתי לישיבה, ואז הגעתי להחלטה אסטרטגית: ניסיתי להיכנס לראש של משגיח, כביכול הייתי אני המשגיח. הגעתי למסקנה, שבחודש אלול הייתי ממיין את הבחורים ומנסה קודם כל לקלוט את הבעייתיים ביותר, העלולים להרוס את כל השיעור, לסמן אותם ולהשתדל לתקן את מעשיהם או להרחיקם, העיקר שלא יזיקו. כבר אז הבנתי שההתחלה חשובה מאד, ושאם מיד בהתחלה אעשה בעיות, צפויים לי מכשולים רבים, ובהם לא חפצתי.

לכן, לפני כניסתי לישיבה הסתפרתי, על פי הכללים המקובלים כדי להיראות בחור רגיל. החלטתי להציג עצמי במשך חודש אלול כבחור טוב ולמדן, כך לא יסמן אותי המשגיח ואוכל לעשות כרצוני בכל שלוש השנים.

עם זאת, בלבי עדיין פחדתי שהרב "יקרא אותי", ויתפוס גם את התכסיס הזה. לשמחתי, זה לא קרה. התחלתי את הזמן בהקפדה על לימוד ותפילות. אני זוכר את עצמי לומד סדר מוסר וחושב: "עוד יום עובר, ואני בכלל לא על הכוונת שלו". אני זוכר את עצמי לומד בקול גדול, והשמחה על כך שהמשגיח שומע אותי וחושב שאני בחור טוב גורמת לי להתלהב עוד יותר בלימוד...

ובסוף השבוע, לפני שיצאנו הביתה, ראיתי שהרב מתקרב אליי. לבי נפל, הייתי בטוח שהמילים הבאות שאשמע יהיו: "ממני אי אפשר להסתיר דברים" או משהו דומה, אך להפתעתי, הרב הניח על כתפי ואמרת: "אני חייב לציין, שהרבה זמן לא הגיע אלינו בחור רציני כמוך". לאחר מכן חשתי טפיחה על כתפי די בחוזקה והלכתי.

ואני נותרתי די מבולבל. לא ידעתי על מה לשמוח יותר: על כך שהרב לא קלט מי אני, או על הדברים ששמעתי מפיו. ליתר ביטחון, החלטתי לשמוח על שניהם.

כשהגעתי הביתה כבר ציפתה לי קבלת פנים חמה מהורי, שסיפרו לי כי ביררו אצל הר"מים ואלה ציינו עד כמה אני מיוחד ומתבלט לטובה.

מעולם לא ראיתי את הורי שמחים עמי כל כך. ראיתי בעיקר את ההפך. זה נתן לי תחושה טובה, ובכל זאת לא ייחסתי זאת לעצמי אלא לכישורי המשחק שלי.

חזרתי במרץ כפול ומכופל, השקעתי את עצמי בלימוד, תפילותי נראו כתפילות הכהן הגדול ביום הכיפורים, והנהגתי הכללית הייתה עדינה. בקיצור, כל מה שאיני.

בשבוע השני כבר נגשו אליי הבחורים המצויינים בשיעור שלי והציעו עצמם כחברותות, ואני לא יכולתי להדוף אותם. מה אומר? 'סליחה, חבר, טעית בכתובת. אני פשוט משחק כאן על במה? אז קבעתי איתם. הבנתי גם שהם יכולים להיות כיסוי מצוין.

בכל אותה העת, אני שואל את עצמי איך המשגיח, שכולם אומרים עליו כי הוא בוחן כליות ולב, אינו יודע מה אני באמת. לא ידעתי אם עליי להתגאות ביכולת ההסתרה שלי או להגיע למסקנה שהמשגיח הוא לא בדיוק מה שאמרו עליו.

זמן אלול חלף, ואני גדוש סיפוק, מחמאות והערכה שלא היו לי כל ימי חיי.

ב'בין הזמנים' של אלול היה לי זמן רב לחשוב מה אני עושה הלאה. המשחק שלי הצליח מעל למשוער, כעת, תחת התדמית שטיפחתי, אני יכול לנהוג כרצוני. אך אז התחלתי לחשוש שאם אעשה משהו שאינו ראוי יתפסו אותי, וכל הכבוד שהיה מנת חלקי יהפוך לביזיון. החלטתי להיזהר, אך עד מהרה הבנתי, שאם ברצוני להמשיך ולטפח את התדמית הזו אני חייב להמשיך במשחק עד הסוף...

וזה בדיוק מה שעשיתי. עם הזמן התחלתי להרגיש טעם בלימוד והתנהגותי השתנתה באמת, אפילו אישיות צמחה בי, אישיות שעושה את הדברים מתוך אמת פנימית ולא כחלק מהמשחק. אולם במשך כל השנים, עד לרגע זה, אני יודע בתוך תוכי... לא נעים לי לומר... שהמשגיח טעה בי מתחילה ועד סוף... ואם טעה בי, מי יודע עם עוד כמה הוא טעה, טועה ויטעה... אני מבקש מחילה מכבודו, המשגיח הרי יודע עד כמה הנני מעריכו ואוהבו, ודווקא משום כך באתי במאמצים רבים כדי להתוודות על מי שהייתי באמת, וגם כדי להזהיר את המשגיח מפני טעויות כאלה בעתיד".

- 3 -

המשגיח מביט בו, מחייך ונאנח קלות.

"אתה אומר שטעיתי לגביך", אמר. "כעת מאוחר מכדי לתקן את הטעות, אך כדי שאלמד, נסה לתאר לי מה הייתה הטעות וכיצד יכולתי להימנע מלעשותה".

"אין לי מושג. אני סבור שחייבים לברר היטב מראש על כל בחור, הרי לו ידעתם מי אני באמת, לא הייתם מקבלים אותי".

"ואז..." אומר המשגיח.

"מה אז?" אומר ירמי.

"אם היינו מגלים מי אתה באמת ולא היינו מקבלים אותך, מה היה קורה אז?"

"הייתי לומד שבחיים לא ניתן לעבוד על בני אדם, ושכדי להתקבל לישיבה צריך להיות באמת בחור טוב".

"נניח שהיית לומד זאת. מה היית עושה עם עצמך?" שואל המשגיח.

"נכנס לישיבה אחרת ו..."

"... ישיבה טובה או בינונית?"

"כל ישיבה שהייתה מקבלת אותי".

"ראה נא", אומר המשגיח, "אם ישיבה טובה הייתה מקבלת אותך, שוב הייתה זו טעות, ומה כבר משנה אם אנחנו עשינו את הטעות או משהו אחר? אין זאת אלא, שאתה אומר, שהגיע לך להתקבל לישיבה גרועה".

"נניח".

"ואיזה בחור היה יוצא ממך בישיבה גרועה?"

ירמי חושב מעט ולבסוף מחייך: "איני חושב שהיה יוצא ממני משהו".

"ואיך יצא ממך בכל זאת משהו?"

"ככל שאני חושב על כך, אני מגיע למסקנה שרק בזכות המשחק".

"אך ורק?"

"אך ורק".

"אתה אומר שרק דרך משחק ניתן להיות בחור טוב?"

"חלילה", אומר ירמי, "אני אומר שזו הייתה הדרך היחידה בשבילי להיות בחור טוב. רוב הבחורים הטובים מצליחים להיות טובים ללא משחק. אצלי זה קרה במקרה בגלל המשחק".

"במקרה, אתה אומר".

"כן, אם לא הייתי מחליט 'לשחק' במהלך חודש אלול הראשון, אני חושב שהייתי מידרדר יותר ויותר, ולעולם לא מגיע לאן שהגעתי".

"אם כך, מה גורם לך לחשוב שהיה עליי להפסיק את המשחק שלך?"

שואל המשגיח הזקן.

"איני יודע", אומר ירמי, "נכון שהמשחק הציל אותי, אך האם אין תפקידו של המשגיח למנוע דברים כאלה, לחשוף את מניעיהם של הבחורים, ליישר אותם, שיהיו אמיתיים ושלא יעבדו עליו ועל עצמם? האם אין חשש שהעולם יתמלא בשחקנים וצבועים, כפי שהייתי אני בתחילה?"

המשגיח עוצם את עיניו. "הרי לך אחד שיודע מה תפקידו של משגיח". ואז הוא פוקח את עיניו ונותן בו מבט עז וחודר כפי שלא נתן בו מימיו, ולאחר מכן שואג: "אין לך קצה מושג מה תפקידו של משגיח!" ירמי מביט בו ונמלך בדעתו אם להיעלב או לא. הוא מגיע למסקנה להמתין בהחלטה.

"האם הנך שקרן וצבוע?" שואל המשגיח.

"המממ... לא. אינני. כיום איני שקרן ואיני צבוע, אך אני חייב להודות שהייתי".

"אתה אומר שבחור שקרן וצבוע יכול להפוך לבחור אמיתי וכן?"

"לפי הניסיון שלי, זה מה שאני אומר".

"כעת נסה לחשוב מה היה קורה אילו חשפתי אותך כשקרן וכצבוע. האם היית חדל מכך?"

"אינני יודע, רוב הסיכויים ש... ישנם הסיכויים שהייתי חדל מכך".

"ומה היית עושה אז?"

"לא חשבתי על כך. תן לי לחשוב מה הייתי עושה". ירמי עוצם עיניו, מהרהר ולפתע פוקח עיניו ואומר: "את האמת?"

"רק את האמת".

"אני חושב שהייתי מידרדר לחלוטין".

"ואחרי שהיית מידרדר לחלוטין, האם היית הופך לאדם ישר וכן, או שהיית גם מדורדר וגם ממשיך להיות שקרן וצבוע בעולם המדורדר שלך?" ירמי אינו יודע מה לענות. הוא לא ציפה שהשיחה תגיע לעומקים שכאלה.

"אתה מבין מה שאני מנסה לומר לך? כאשר הברירה היא בין בחור טוב שרוצה להסתיר פרטים מביכים על עצמו, לבין בחור גרוע שבמקרה

הטוב ינסה להסתיר את מצבו ובמקרה הרע יחליט להיות "ישר" ו"אמיתי" ולנפנף במצבו - אני חושב שהבחירה הנכונה ברורה, הלא כן?"

ירמי מהנהן, עדיין אינו מבין הכל, אך הדברים מתחילים לחלחל ללבו.

"ועוד משהו", אומר המשגיח הזקן, "שאלת על תפקידו של משגיח". קודם כל אומר לך מה לא תפקידו של משגיח. אין זה תפקידו של משגיח לגרום לבחורים ללמוד, לתפוס אותם בקלקלתם, וגם לא לגלות את נסתרותיהם או להענישם על הנגלות.

"תפקידו של משגיח הוא לסייע לבחור למצוא את דרכו במבוך החיים, להסיר מדרכו מכשלות שאת חלקן אינו רואה ובחלקן הוא חפץ; תפקידו של משגיח לסייע לבחור להשתמש במידותיו הטובות ולהתמודד עם הפחות טובות; תפקידו של משגיח הוא לפעמים לא להשגיח, כלומר, להעלים עין מדברים שעצם גילויים עלול להיות אבן נגף להתקדמותו של הבחור; תפקידו של המשגיח להעצים את החלקים החזקים של הבחור, ולנסות לגמד כמה שניתן את חולשותיו. אם הכבוד העצמי חשוב מאד לבחור, יעשה המשגיח הכל כדי להשתמש בכלי הזה, ששמו כבוד עצמי, כדי להעלות את הבחור - אולם יסלק כל דבר העלול להרוס את הכבוד העצמי".

שתיקה ארוכה השתררה ביניהם. ניכר היה במשגיח שהוא חוכך בדעתו אם להמשיך בדבריו.

"אני רוצה לספר לך סיפור", אומר המשגיח. "סיפור שמעולם לא סיפרתי לאיש, על ילד בן גילי, מוישה שמו, שגדל בבניין שבו התגוררו הוריי והתפלל בבית הכנסת שאבי התפלל בו".

בהיותו בן חמש החל מוישה להתפלל עם אביו בבית הכנסת. לאחר מספר ימים הוא החל לעשות תנועות משונות שאינן מתאימות לילד בן גילו, הוא היה עוצם עינו כמכוון בתפילה, פורש כפיו אל על כקורא

למלאכים ומסובב את גופו בהגזמה. הדבר גרם אי נעימות גדולה לאביו, וזה פנה אל רב בית הכנסת לשאול כיצד לנהוג בבנו.

הרב ביקש להביט בילד, ולאחר שנוכח לדעת עד היכן מגיעים הדברים, אמר לאבי הילד שלא יעיר לבנו. "בסך הכל, הילד מחקה בצורה מוגזמת אנשים שבאמת מתפללים ונושאים כפיהם לבורא עולם. יש לו כישרון חיקוי, ואת הכישרון הזה הוא יכול להפעיל בעבור כל מיני דברים שליליים, כמו לחקות את המלמד שלו או את חבריו. משום-מה, הוא בוחר לחקות דברים טובים. מדוע שלא ניתן לו את זה?"

האב קיבל את דברי הרב ואפשר לבנו לנהוג כרצונו, אף שהדבר הביך אותו מאד והוליד בהמשך את הכינוי "דער שפילער" - השחקן.

התנהגותו הייתה משונה עד כדי כך, שרבים התקבצו ובאו לצפות בתפילתו המשוונה של דער שפילער, אך מופעים אלה הפכו עם הזמן למשעממים, משום שהילד גרם לקהל הצופים להשתכנע בסופו של דבר שאין מדובר בהצגה אלא בדבר אמיתי, ומכיוון שטבעו המשוונה של האדם לחפש כל ימיו הצגות והופעות שונות שבהן מגלמים בני אדם דמויות של בני אדם אחרים, ובעד הצגות אלה בני אדם מוכנים לשלם ממון ולפנות זמן - את העולם האמיתי איש אינו נחפז לראות וודאי שלא ישליך לעברו חצי פרוטה משומשת.

בסופו של תהליך קובעים הצופים באכזבת-מה, כי מדובר בצדיק אמיתי, ולכן אין כל טעם להתעניין בתנועותיו ובתפילתו.

הילד גדל ונחשב בבית ספרו לצדיק במלעיל, ומהר מאד שוכחים כולם את הימים שבהם חשדוהו לשחקן, ואפילו את הכינוי "דער שפילער" חסכו ממנו לטובת שחקנים אמיתיים ומקצועיים.

כשמוישה טיפס והגיע לשנתו ה-16 פרצה מלחמת העולם השנייה, וכל יושבי העיר כונסו בשכונה המכונה "גטו".

אם בתחילה חשבו שמדובר בפרויקט מגורים זמני, עד מהרה הבינו הכל

שיש כאן הרעת תנאים יסודית ביותר, ולא רק בגלל הצפיפות הנוראה, אלא בגלל הניתוק מהעולם מסביב, הגורם לכולם להבין שאותה שכונה אינה אלא כלא המכונה "גטו". אולם אין להם זמן מיותר להרהר בתנאיהם הסוציאליים, מאחר שאדם רעב אינו מצטיין בחשיבה, בעיקר אם בכל רגע הוא מתבשר על קרוב או שכן שמת או נהרג מרובי החיילים המפטרלים באזור.

כאשר הפך המצב למיידש, מכנס רב העיר את עשרת חשובי הקהל ואומר כי עליהם למצוא במהירות מישהו שיפרוץ את ההסגר ויביא באופן קבוע אוכל לתוך הגטו.

הם מהרהרים כיצד להתגבר על השמירה המוצבת בגטו ומונעת כניסה ויציאה ממנו, ומגיעים למסקנה שעליהם למצוא אדם שייטיב להתחזות לחייל גרמני או לאזרח גוי, והוא זה שינהל את עסקי ההברחות אל תוככי הגטו. מיד עולים שמות שונים.

אחדים נפסלים בשל המראה היהודי שלהם, אחרים נפסלים בשל היותם בלתי אמינים ועלולים לנצל את הסיוע שניתן להם לצרכי עצמם ופחות לצרכי הקהל, וכאן למעשה נוצר קונפליקט מעניין: ברור לכל כי האדם שצריך לבחור חייב להיות נוכל ושקרן ומתחזה ועוד כמה מרעין בישין, אולם לך תסמוך על שקרן, נוכל ומתחזה...

ואז מזכיר הרב שם של נער בן 16, מתושבי הגטו.

"מוישה הורביץ".

"הרב אינו מתכוון לצדיק הזה, שלומד מהבוקר עד הלילה", מפזם שמחה, ראש הקהל.

"זה מה שחסר לנו, לשלוח את הבחור התמים הזה לדבר בלימוד עם הקלגסים בחוץ, מה?" אומר פנחס הגבאי.

"אני רואה שקלטתם לאיזה משה הורביץ התכוונתי, אף שיש כמה וכמה מוישה הורביצים כאן בגטו", אומר הרב.

"אבל כבוד הרב, הרי הוא תמים ואינו יודע מימינו ומשמאלו".

"אנחנו צריכים כאן איזה גנב ערמומי, מומחה ב'מונקי ביוזנעס', לא ישיבה-בוחער".

"חוץ מזה, הוא נראה יהודי מארץ היהודים, איך יתחפש לגוי?"
 "תזעיקו לכאן את מוישה הורביץ", פוקד הרב קצרות.

הם מוצאים אותו באחד מבתי הכנסיות המאולתרים בגטו, יושב ולומד כאילו אין רעב מסביב, כאילו לא נשקפת סכנה לחייו ולחיי משפחתו בכל רגע נתון.

הוא שואל אותם: "יש לכם מושג מדוע הוא מחפש אותי?"
 ודאי שיש להם מושג, אך הם משתדלים שלא לשתף אותו אפילו ברמז מאותו מושג, שמא יישמט ויפול תחתיו, או לחילופין יברח מהגטו לפני שהוא שומע אודות התפקיד שמיועד לו שם בחוץ.

"מוישה", אומר הרב, "אין לנו הרבה זמן, אנחנו חייבים להציל את יושבי הגטו. חסר לנו מזון ותרופות, ועליך להתחפש לגוי ולהשיג את המוצרים הללו".

בניגוד למצופה, מוישה אינו נבהל, אך כלמדין אמיתי הוא יורה מאות שאלות: כמה אנשים ישנם בגטו, מהם חוקי הגטו (חוקים שעד כה לא נגעו לו כהוא זה), כמה יציאות יש לגטו, והאם ישנן יציאות בלתי חוקיות, באיזו דרך מפטרלים השומרים, כיצד מגיע מזון לגטו, מה קורה למי שנתפס והיכן יש כאן מישוהו שיוודע לזייף תעודות חייל".

"חייל?"

"חייל נאצי, אני מתכוון".

"איך תעזור לך תעודת חייל נאצי?" מישוהו ספק שואל, ספק מלגלג.
 "בוודאי אינך חושב להתחפש לחייל נאצי".

"מעניין, אבל זה בדיוק מה שאני חושב לעשות", עונה לו מוישה.

"אתה נראה חייל נאצי, בדיוק כמו שאני נראה גיגית כביסה", מפזם האיש.

"זה מצב זמני", אומר מוישה, "לא הגיגית אלא הנאצי, לכן אני מבקש שתביאו מהר מספרים, צבע לשיער ומשקפיים ללא מספר".

הם מביטים בו בשתיקה, אינם מאמינים. לא היה זה הישיבה-בוחער התם והעדין שהכירו. היה זה מישוהו אחר - בעל סמכות ומלא ביטחון עצמי כמו כל יהודי הגטו ביחד, ואולי יש לצרף לחשבון יושבי גטאות סמוכים.

"מובן שאין לשכוח מדים".

"מנין נשיג לך מדים של חייל נאצי?"

"סליחה? אתה באמת התעניינת מהיכן משיגים כאן מדים של חייל נאצי?" שואל מוישה.

"אתה רואה כאן סביבי מדים כלשהם?" סונט בו ר' שמחה.

"אני רואה כאן בסימטאות הגטו מאות מדים של חיילים נאציים, שברגע זה מאכלסים בתוכם חיילים נאציים חיים. בעוד רבע שעה אחד מהם כבר לא יהיה חי, והמדים יאכלסו בחור ישיבה יהודי שיתחפש לחייל נאצי".

הם הביטו בו בתדהמה.

תוך שעה הובאו אליו המוצרים שביקש, למרות הקושי להשיגם. הוא ביקש להסתגר בחדר סמוך.

המדים הובאו כעבור חצי שעה, באדיבות המחתרת היהודית שהתבקשה לדאוג לכך. הם הוכנסו לחדרו.

לאחר שלושת רבעי שעה יצא מהחדר חייל נאצי מגולח, בעל שיער שטני, משקפיים מהודרות מונחות על אפו והבעה גאה ורצחנית על פניו. שום דבר בו לא הזכיר את בחור הישיבה העדין שהיה בו פעם.

הוא יצא מהחדר והצטלם. הזייפן המקומי הצמיד את תמונתו בזהירות לתעודת הזהות של החייל הנאצי המת. מוישה קיבל כסף פולני ולאחר מכן פסע ללא פחד אל שער הגטו.

הם צפו בו בפחד. ידעו שתוך דקה אחת יכול האיש הגאה הזה להיות מוטל מת.

הוא מתקרב למחסום, ופניו כועסות מאד. הוא סימן בידו לאחד מחיילי המחסום להתקרב אליו. החייל התקרב בחשש. הם רואים את מוישה צועק עליו צעקות נוראות תוך התקדמות לשער. שניהם יחד יצאו, כשהחיילים האחרים משתדלים לא להתערב, שמא כעסו של הקצין ייפול גם עליהם. הם התרחקו לכיוון המחנה הצבאי, ושם הואיל מוישה לשחרר את החייל הנוזף, לא לפני שהזהיר אותו שלא יגרום לו לכעוס שוב.

הוא פנה אל מקום חניית המשאיות, בחר לו משאית גדולה ומיד פנה אל אחד הנהגים ופקד עליו לעלות בדחיפות למשאית.

"אבל מי אתה?" שאל הנהג.

"מי אני???" עיניו של מוישה כמעט יצאו מחוריהן מרוב כעס, "כמה זמן אתה משרת כאן?"

"ח... חצי שנה", מגמגם הנהג.

"ואתה עדיין שואל מיהו גרהרד האמר?"

ניכר היה בנהג, שזו הפעם הראשונה שהוא שומע שם כזה, עם זאת, כשהוא נמלך בדעתו הוא מגיע למסקנה שלא יהיה נכון להצהיר על כך בפומבי. אי לכך מה הוא מפזם אם לא כך?

"גרהרד האמר? שמעתי עליך, אבל לא פגשתי אותך עד כה", הוא מצטדק, ומוסיף "לא זיהיתי בתחילה".

מוישה מחליט לסלוח לו על אי ההכרה, כמו גם על השקר כביכול שמע עליו, ופקד עליו לעלות למשאית במהירות.

הם יצאו לעיר הסמוכה. שם, ליד חנות גדולה עצר מוישה את המשאית, ציווה על הנהג להישאר ליד ההגה ונכנס לתוך החנות.

למעשה, הייתה זו חנותו של דוד רוטר שנרצח בימים הראשונים של המלחמה, ולאחר כניסת היהודים לגטו נתפסה על ידי הגוי שהועסק אצלו בחנות.

המוכר הגוי נרתע מפניו הכועסות של הקצין הגרמני. מוישה ביקש ממנו תעודות כשהוא מהמהם לעצמו משהו בלתי ברור. לאחר מכן אמר לו: "אנחנו יודעים הכל על קשריך עם השוק השחור, וגם יודעים על הסחורות שלך, שהגיעו לגטו היהודי, לכן החלטנו שתוצא להורג מול כיתת יורים, כדי שאחרים ילמדו מהמעשה הזה".

מוישה ידע כי לכל סוחר היה מגע עם השוק השחור, ובמחשבה שנייה, גם אם לא - העיקרון נשאר.

האיש החל להתחנן על חייו, ומוישה, שבתחילה נראה אטום והחלטי, 'ויתר' לו. "בינתיים אסתפק בהחרמת החנות ואראה מה לעשות בשבילך", אמר. "אבל תוך רבע שעה עליך לשאת את כל תכולת החנות אל המשאית שלי".

האיש החל להודות לו על הצלת חייו, אך מוישה הדף אותו בקור רוח והורה לו למהר.

בתוך עשר דקות הייתה תכולת המכולת בתוך המשאית. מוישה הורה למוכר להישאר בביתו מספר ימים, משום שהוא צריך לבדוק מה ניתן לעשות בעניינו - היה זה מרשם בטוח להברחת האיש מהעיר, אולי אף מהארץ - ומורה לנהג להמשיך לחנות של יוסף הרטמן, שגם היא נתפסה על ידי גוי בשיטת "הרצחת וגם ירשת".

בתום שלוש שעות, שבמהלכן הועמסה על המשאית תכולתן של שש מכולות, מאפייה אחת וחנות בגדים, עשתה המשאית את דרכה אל הגטו.

אם היה במוישה מעט מהתכונה הקרויה "פחד", הרי שידע להסתירה היטב. למסתכל מהצד נראתה תמונה שגרתית של קצין זחוח, לחוץ מעט בזמן, אך נהנה מעבודתו.

הוא הגיע לשערי הגטו ולא העיף אפילו מבט בעשרות היהודים שהציצו בו בחשש רב.

ומה שהם ראו היה הדבר הבא: מוישה קופץ מהמשאית, ניגש אל האחראי על המחסום וצועק: "קרנץ עדיין לא הגיע?"
 "המממ... חוששני שלא, אדוני... מי הוא קרנץ?"

על המבט שהעיף בו מוישה הייתה רשומה השורה הבאה: "מה אתה בכלל עושה כאן, אם אינך מכיר את קרנץ?"

מוישה נשען על המשאית כאילו יש לו כל הזמן שבעולם, מוציא סיגריה (ממכולת מספר 4) מצית לאט-לאט ושואף את העשן באדיקות. "קרנץ היה צריך להמתין לי כאן כדי להכניס את המשאית לתוך הגטו. הזהרתי אותו שלא לאחר, אבל קרנץ הוא קרנץ. אין מה לעשות. רוצה סיגריה?"

החייל לוקח סיגריה, ושניהם מתיישבים ומעשנים.

שמחה, ראש הקהל, כמעט מקבל התקפת לב. "תגידו, הבן אדם השתגע? איך הוא יושב שם, ומעשן כאילו יש לו כל הזמן שבעולם? שייכנס, אני לא יכול לראות את זה".

עשר דקות תמימות חלפו, מוישה מציץ בשעונו ואומר לחברו החדש: "אני נכנס לבד. תעשה לי טובה, ברגע שקרנץ יגיע תאמר לו שלא יבקש ממני טובות יותר".

"בטח", מסכים עמו החייל.

הוא זורק לעברו את קופסת הסיגריות ומורה לנהג להיכנס אל הגטו.

המשאית נכנסת למקום מסתור מקורה. הנהג - חייל נאצי שהשתתף באקציות - מועבר לקרובי היהודים שאותם הרג, וזוכה לטיפול ולאריזה

מתאימים לשכמותו. פריטי המזון והלבוש הרבים מועברים לבתים בשקט ובסדר מופתי.

- 5 -

מוישה מגיע אל חדרו של הרב. חברי ועד הקהילה ממתינים לו שם. הם מצפים לראות אדם מתוח שפורק את המתח שלו באחת, אך מוישה אומר: "עוד לא הספקתי להשיג תרופות, אם תוכלו לתת לי רשימה, אני יוצא מיד לבית החולים הצבאי".

"לבית חולים ה-מה?"

"של הצבא הגרמני. הרי לא תצפו שאלך לאחד מבתי החולים האזרחיים שמשועים לתרופות".

"אבל רגע, מה היה? איך הצלחת להביא כל כך הרבה אוכל? תספר משהו".

"מה יש לספר? באתי, ראיתי, לקחתי. זהו. אין לנו זמן, חייבים לצאת עם המשאית, תשיגו לי עוד מישהו היודע לנהוג על משאית, דובר גרמנית, משום שהנהג הקודם שלי, כמו שאני מבין, לא במצב של נהיגה כרגע".

כעבור שעה עושה המשאית דרכה אל מחוץ לגטו, מוישה מנופף בידידות לחייל שעדיין שומר על המחסום, והם שמים פעמיהם לבית החולים הצבאי.

"מה אתה מתכוון לעשות?" שואל ה'נהג' הלבוש מדי חייל ומצויד בתעודת זהות ששייכת לנהג הקודם שנשלח לעולם שכולו רע.

"אין לי שמץ של מושג", אומר מוישה. "נגיע ונראה".

הם נכנסים ללא קושי למתחם בית החולים. אם הנהג סבר שמוישה יצטרך להמציא סיפור מיוחד כדי להיכנס, מסתבר שאין כל צורך בזה. מוישה מקרין סמכות, והכל נרתעים מפניו ואצים למלא את פקודותיו. יש בו משהו הגורם לזולת לחוש, כי עם האדם העומד מולו כדאי מאוד להסתדר, ושאם לא כך יהיה, יבולע לו.

מיד עם היכנסו, ביקש לשוחח עם האחראי על מחסן התרופות.

"מי אתה?" שאל מנהל בית החולים.

"אתה לא מזהה אותי? שואל מוישה בקול מבשר רעות.

"אני מצטער, אני כאן רק חודשים ספורים".

"היכן היית לפני כן?"

"מוצב בבית החולים בגרמניה".

"תן לי את שמך, אני רוצה לברר זאת", אומר מוישה, ופני המנהל חפז.

"כעת, הבא לכאן את האחראי באופן דחוף. לא אסבול דחייה".

האיש רץ לכיוון המחסן, ומוישה שואג: "עצור!!!"

הוא עוצר בבהלה.

"...ושיביא אתו את כל העוזרים שלו".

האיש נשם לרווחה. "בסדר, אם זה מה שאתה צריך".

"מה אתה עושה?" לוחש הנהג למוישה, "מדוע אתה מזמין לעצמך

צרות?"

"על אלו צרות אתה מדבר?"

"במקום להתמודד מול בן אדם אחד הזמנת עשרה אנשים?"

מוישה מחייך. "אתה אומר את הדברים, מפני שאתה יודע שאני - מוישה הורביץ מהגטו - הולך להתמודד עם עשרה נאצים, אבל אני איני מרגיש כמו מוישה הורביץ, אני כעת גרהרד האמר. אני מרגיש כמו גרהרד, כועס כמוהו, מתנשא כמוהו, אולי טיפ-טיפה יותר. אני בכלל לא מכיר את מוישה ההוא מהגטו, אני גרהרד האמר, קצין בכיר בווארמכט, שהולך להיפגש עם איזה פקיד עלוב, מנהל מחסן של תרופות, גם אם מדובר במחסן התרופות הגדול ביותר באירופה. אני מעוניין להדגיש עד כמה אני חשוב ועד כמה הוא לא, ולכן אני מזעיק אותו לכאן יחד עם העוזרים שלו, שיביא איזו עצמה יש לי, שיושפל קצת בפני עובדיו ושישתדל לעשות

מה שאני, גרהרד האמר, פוקד עליו, ביעילות ובזריזות. רוצה אני שירדה בעובדיו, כדי למצוא חן בעיניי, וכדי להענישם על שראו את השפלתו. אם ירדה בהם, העבודה תיעשה במהירות, וזה מה שאני צריך, ר' דוד, מהירות. אנשים בגטו זקוקים לתרופות, והם הולכים לקבל אותן."

"ומי ערב שאכן יאמינו לך?"

"עליך להבין. בני אדם הם יצורים השואפים וכמהים באופן טבעי לסמכות. ברגע שאתה מקרין עליהם סמכות, הם ישמעו לקולך ויעשו את אשר תורה להם."

"ומדוע לא כולם מצליחים להטיל סמכות?"

"מפני שבתוך תוכם הם יודעים מי הם באמת. אומר מוישה ומוסיף: "יש שתי דרכים להקרין סמכות: האחת, אם אתה באמת אדם חזק ובעל עצמה ואתה פשוט מקרין את האמת שיש בך, והשנייה, לשחק את זה. רבים יאמרו: "כמה יכול המשחק להיות קשה? האמת היא, שלהיות שחקן זה להיכנס באופן טוטאלי לדמות שאתה רוצה לחקות, עד שאתה עצמך חש את הדמות שאתה מגלם, חווה את התחושות שלה, מתרגז בשבילה ופועל בשמה לכל דבר ועניין."

"ראה, אני גרהרד האמר, באמת מתרגז כעת על משיכת הזמן של החיילים כאן, ואני חוכך בדעתי כיצד להענישם על כך."

"ו... האם אין בך קצת... פחד... לפחות משהו מן המשהו?"

"פחד? ממי. האינך מבין כי הנני בעל הדרגה הגבוהה כאן? אני המחליט. אני הקובע."

"תגיד לי... אתה נורמלי?" שואל דוד בתדהמה.

"תלוי מי. בתור גרהרד האמר אני נורמלי לחלוטין. כך ינהג קצין וורמאכט שנשלח לערוך ביקורת על מחסני התרופות. מאחר שהברנש המקורי אינו נמצא יותר בעולם, אני פשוט מרגיש מחויב להיכנס לתפקידו ולמלאו על הצד הטוב ביותר..."

"... אבל בתור מוישה הורביץ... אתה נורמלי?"

"אין לי מושג. אם הייתי מכיר אותו אולי הייתי יודע, אבל כעת אני גרהרד האמר, ועדיף שתפסיק עכשיו עם שאלותיך, כי אני רואה קבוצה של עשרים וחמישה אנשים מתקרבים לכאן. ייתכן שאני אגזים מעט במידת החומרה שאנקוט כלפי המנהל.

דוד מתכוון בכסאו. הוא מביט בפניו של מוישה, וכמו רואה איך ה"מוישה" שבו מתכוון ונעלם, ותחתיו מגיעה דמותו של גרהרד העריץ, השחצן, הזוחל, הזועם.

הוא יוצא מהמשאית ושואל: "מי כאן האחראי?"

אדם גבוה כבן 40 מצדיע לו. "אני".

"סדר את אנשיך במבנה", פוקד עליו מוישה. "אני כבר מתחיל להבין מה הם רצו".

"מי?"

"סדר אותם ואחר כך אומר לך", צורח מוישה-גרהרד.

האיש מושפל כולו, מורה לאנשיו להסתדר בשורה. כולם צועקים: "לפקודתך המפקד".

"גש אליי" אומר גרהרד. "נשלחתי ממינכן. קיבלנו דיווחים איומים על המתרחש כאן. דע לך, הדברים הגיעו לבכירים מאד".

"על מה אתה מדבר?"

"אתה עוד שואל על מה אני מדבר?" צועק גרהרד. "ובכן, תוך רבע שעה אני רוצה את תכולת המחסנים על המשאית. אתה תצטרף אלינו ותבין על מה אני מדבר".

"אבל..."

"בלי אבל... פשוט תבצע".

והוא ביצע, בדיוק כפי שצפה מוישה מלכתחילה. הוא רדה באנשיו, ואלה ביצעו את המלאכה בצורה מושלמת. כאשר תכולת המחסן הייתה על המשאית, הורה גרהרד לאנשים להתפזר ואמר: "אתה מצטרף אליי".

האיש הרכין ראשו והצטרף לשניים בנסיעה. מוישה בחר את המושב האחורי והושיב את האחראי במושב שליד הנהג.

בכניסה לגטו החל האיש לשאול שאלות, אך אז חש בקנה אקדח הנצמד לצווארו. "מה שאומר לך כעת הוא עניין של ביטחון. עליך להציג עצמך בפני החיילים בשער, בשמך ובדרגתך, ולומר להם שנשלחת אל הגטו לצורך ניסוי בתרופה חדשה. רמז קטן מצדך יגרום לאצבע שלי ללחוץ על ההדק. האם זה ברור?"

האיש פעל כמצופה, אולי משום שעדיין לא הבין את הסיטואציה.

הם נכנסו לגטו. המשאית הגיעה למקום המסתור ותכולתה נפרקה במהירות. אחראי המחסן, שהבין סוף-סוף עם מי יש לו עסק, נדרש לציין מה ייעודה של כל תרופה, ובתום תפקידו נשלח גם הוא לייעודו.

המשאית הוצאה מהמתחם, נהוגה בידי דוד, וננטשה במקום מרוחק, זאת כדי שלא יקשרו את שני המבצעים הדרמטיים לגטו.

תוך מספר שעות לא היה חייל גרמני אחד שלא ידע על שני המבצעים הנועזים, בעיקר לנוכח התעוזה שהייתה כרוכה בניקוי היסודי של מחסני התרופות תחת אפם ובעזרתם של חיילי הוורמאכט.

שמו של מוישה התפרסם בקרב כל הצבא הגרמני עד לדרגים הגבוהים. הכל ידעו על אדם בעל כישורי משחק שפשוט משטה בצבא הגרמני. וכדי להעצים את המיתוס הוא אף נקרא בשם: "דער שפילער" ("השחקן").

בחדשים שלאחר מכן פעל מוישה בזהויות שונות, לא רק במתחם הגטו, אלא בכל הנוגע למשלוחי יהודים למחנות הריכוז. הוא הוביל רכבות למקומות אחרים, ניתב שיירות והבריח מאות אנשים למקומות בטוחים, כל

זאת תוך שימוש ביכולת המשחק שלו, בביטחון העצמי הבלתי נתפס ובחוש התמרון המיוחד שניחן בו.

פעם אחת ויחידה עמד מוישה לפני לכידה, וזו הפעם המתוארת בתחילת סיפורינו, וגם ממנה יצא בזכות כישורי המשחק המיוחדים שלו, ובאותה הזדמנות גם הוציא מן המחזור את סוכן האס.אס. ברנרד לורש.

לקראת סיום המלחמה מחלץ "דער שפילער" את יושבי הגטו, ובעצם מרוקן אותו מיושביו ב'אקציה' מתוכננת היטב. לכל הנוכחים, פרט לחברי ועד הקהילה, אין מושג מיהו הקצין הגרמני האכזרי שדואג לחיפושים מדוקדקים כל כך בבתים, כדי לגלות שאיש אינו מתחבא, ושלאחר מכן מוביל אותם למקום בלתי ידוע, המתברר בסופו של דבר כמקום מבטחים.

כשהגיע מוישה לארץ ישראל יחד עם רבו, יכול היה לפרוק את המתח שגאה בקרבו ואף להתמודד עם התחושות המבלבלות והקשות שנגרמו לו בעקבות חילופי התפקידים התכופים.

שיחות רבות היו לו עם רבו, ושאלת השאלות שלו הייתה: "מדוע החלטת לבחור דווקא בי מכל יושבי הגטו?"

"הבט נא", אמר הרב, "הכרתיך בגיל מוקדם מאד, עת בא אביך בשאלה מה לעשות עם התיאטרליות שלך בתפילה. כבר אז הבחנתי שיש בך כישורי משחק בלתי רגילים והעדפתי שלא לדכא אותם, משום שהם מביאים אותך למקומות טובים.

"אמרתי לאביך, שגם אם התפילה שלך אינה אמיתית, הרצון להיראות כמי שמתפלל בדבקות - טוב הוא, שכן אינך מנסה לשחק את מה שאינך רוצה להיות. כפי שבפורים אנשים מתחפשים למשהו שבמקום מסוים לבם חפץ בו, כך בני אדם משתדלים לשחק את הדברים שקשה להם להגיע בכוחות עצמם, ולהשלים במשחק את מה שהם מתקשים להשיג במציאות. המשחק מהווה למעשה גשר בין רצון האדם לבין המציאות, ובסופו של דבר אמור האדם לפסוע בטבעיות אל תוך המציאות.

"נכון הדבר, שישנה סכנה כי האדם יישאר בעולם המשחק ויסבור שאין טעם להשקיע במציאות, אולם לרוב בני האדם לא נוח לחיות בעולם בלתי מציאותי, ובסופו של דבר הם מחליטים לבחור כיצד לחיות באמת. בדרך כלל הם בוחרים לבצע מכל הלב את מה שעד כה ביצעו מתוך כוונה להרשים. על כך נאמר: 'מתוך שלא לשמה - בא לשמה'.

- 7 -

"גם אתה, ירמי", פונה המשגיח הזקן לתלמידו, "ניחנת בכישורי משחק טובים. כל כך טובים, שאיש מלבדי לא יכול היה לדעת מה מתחולל בתוכך. אילו אנשים היו יודעים, בוודאי היו מתאמצים לחשוף זאת. תאר לך שהמשחק שלך היה מתגלה? כלום היית הופך למה שהפכת להיות? האם היית מקבל את החיזוקים ואת הכוח לטעום טעם של לימוד, טעם של תפילה וטעם של אמונה תמימה בבורא עולם?"

"המשגיח אמר: 'איש מלבדי לא ידע מה מתחולל בתוכך'... אני יכול להבין מכך..."

"אתה יכול להבין מכך, שאני כן ידעתי. מכיוון שאתה יודע היטב ששמי הוא משה הורביץ ושכרגע סיפרתי לך את סיפור חיי, אתה בהחלט יכול להבין כי אדם כמו מוישה "דער שפילער" שהגיע לארץ ישראל מהשואה האיומה, נכנס בחזרה לעולם של תורה ומוסר, ואף הפך למשגיח שלך שמדבר אתך כעת - לא יכול היה להחמיץ את בן דמותו הצעיר, גם אם מדובר באדם שיש לו כישורי משחק לא רעים בכלל. למעשה, די טובים אפילו.

"אתה גם יכול להבין, כי כמו שמורי ורבי הורה לאבי לא 'לחשוף' את המשחק שלי, כך נהגתי אני כלפיך ונהניתי מכל רגע. המשחק שלך ב"זמן אלול" היה גשר קצר מאד אל תוך עולם של מציאות, שבו אתה חי לפחות שנתיים וחצי".

זמן פרידה הגיע. התלמיד ורבו קמו ממקומם ועמדו זה מול זה. התלמיד קיבל זה עתה את החיזוק הגדול ביותר, כי אכן פסע זה מכבר לעולם

המציאות. הרב הישיש נאנח, בידעו עד כמה חשש שתלמידו לא יעשה כמותו את הצעד הנדרש, ועד כמה ציפה לאותה שיחה שתשתיק סופית את החשש הזעיר שהיה בלבו, שמא... שמא תלמידו שחקן טוב מכפי שחשב. שניהם פסעו יחד לעבר הדלת, שני שחקנים לשעבר, היודעים היטב כי החיים - הם לא משחק.

